

ΓΟΝΙΜΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ

Παραμυθένια δουλειά πάνω σε παραμύθι
Λαϊκή παράδοση της νήσου Κω: Παραμύθι από χαρτί

Εσύ που η μάνα σου τηράει και χαίρει
(...) σαν ζητάς να φέρει
τα στήθια της στα χείλη σου κοντά
να 'ξερα συ, που αγαπιέσαι τώρα,
αν ν' αγαπάς θα μάθεις καμιάν ώρα!

Α. Εφταλιώτης, «Στο μωρό», Άπαντα, 1952

Το έχω ξαναγράψει: Πολλές φορές επισκεπτόμαστε καλοπροαίρετες –αναμφισβήτητα– θεατρικές ομάδες και, κατά την έξοδο, η αιδήμων μας σιγή «κόσμον φέρει». Είναι φυσικό λοιπόν με τα χρόνια να κουράζεται και να διστάζει περισσότερο ο θεατής αν δεν έχει την εγγυητική πρόγευση κάποιου άλλου τον οποίο κάπως εκτιμά ώστε να προχωρήσει κι αυτός στο... διάβημα. Όπως κι αν είναι, και εκπλήξεις υπάρχουν και ενδεχόμενο είναι, μέσα από την πληθώρα των σχημάτων, να μην τις διακρίνουμε.

Το νέο θεατρικό σχήμα, λοιπόν «Θ όπως θέατρο» (θέατρο Καπνοκοπτήριο) παρέσχε φέτος ένα θέαμα εξαιρετικό. Ο ηθοποιός (παλιά του θεάτρου Τέχνης) και σκηνοθέτης Κ. Καπελώνης ανέσυρε από τις έρευνες δυο διαπρεπών Άγγλων ελληνιστών, του δόκτορος Ράουζ και του καθηγητού Ρ. Ντώκινς, το παραδοσιακό παραμύθι από την Κω *Οι γονιοί ή Οι γέροι και τα καλά τους*. Με τις ευλογίες των αρχαίων Κώων σκιών του Φιλητά, του Θεόκριτου και του Ηρώνδα, το χειρόγραφο (1906;) που ανήκε στον λογοτεχνίζοντα λαϊκό καταγραφέα Ιάκωβο Ζαρράφτη, εξεδόθη με τις φιλολογικές περιποιήσεις που του αναλογούσαν από τον Ντώκινς το 1950.

Το παραμύθι, το οποίο στην αρχή του σαν να θυμίζει λίγο τον Αηρ, ανήκει στην τουρκοκρατούμενη ακόμα περίοδο της Δωδεκανήσου. Ο αρχαϊκός χαρακτήρας του γλωσσικού του ιδιώματος διασώζει την προφορά των διπλών π.χ. λλ, μμ, νν, συχνά αποβάλλει τα β, γ, δ, π.χ. φόος, λόος, εναλλάσσει σύμφωνα, τρέπει τα δασέα σε φιλά και σέβεται τη χρονική αύξηση, π.χ. ήμαθα, ήτρεξα κ.λπ. Όλα αυτά έχουν υποστεί εδώ μια μετρημένη γλωσσική εξομάλυνση από τον Καπελώνη, ώστε και η λαογραφική ταυτότητα να παραμένει άθικτη και η μουσική του λόγου με το χιούμορ και την ιδίως κρητική αλλά και κυπριακή επίδραση να μην αμβλύνεται, και η πρόσληψη να ευχεραίνεται σοβαρά, τουλάχιστον για παίδες δεκαετείς και άνω. Ο μύθος είναι απλός, τρισαγαρωμένος και τα μάλα διδακτικός: τρεις γέροντες που προσφέρουν όλη τους την περιουσία στα παιδιά τους προ του θανάτου τους γεύονται τη σκληρή αχαριστία των βλαστών τους... Ένας κοινός τους φίλος όμως, βρίσκει τρεις πονηρούς τρόπους, έναν για τον καθένα, κι έτσι οι γέροντες τιμωρούν τα «τρομερά παιδιά», εξασφαλίζοντας τουλάχιστον τα γεράματά τους.

Ο Καπελώνης έχει συνδυάσει χωρίς κενά, χωρίς φλυαρίες, χωρίς παραγεμίσματα ή ευρήματα-ρετσέτες, μια πλειάδα τεχνικών που, εναλλασσόμενες, ενασμενίζουν και τον αγένειο αλλά και τον ώριμο θεατή. Η αφήγηση δίνει τη θέση της στο διάλογο, αυτός στο σχόλιο, το σχόλιο στην παντομίμα, εκείνη στο μπρεχτικό παίξιμο ή στο κουκλοθέατρο. Όλα αυτά όμως γίνονται με τέτοια φυσικότητα και δροσιά που ο θεατής έχει την αίσθηση ότι τα ετερόκλητα τούτα είδη αποτελούν μια και μόνη τεχνική, μια και μόνη σκηνοθετική γραμμή και απόφαση, μια (νέα) παράδοση. Μέγιστη συμβολή σ' αυτή τη χαρμόσινα γλυκόπικρη παράσταση αποτελεί η σκηνογραφική σύλληψη του Ν. Αλεξίου αλλά και η εκάστοτε σκηνοθετική της χρήση: οι ηθοποιοί περιβάλλονται από καθήμενους έγχρωμους όγκους χαρτιού (εξ ου και ο σύγχρονος τίτλος *Παραμύθι από χαρτί*), τους οποίους αιφνίδια όσο και μαγευτικά αναστηκώνουν από το δάπεδο με τα χέρια ή με μικρές τροχαλίες και τους μεταμορφώνουν επί σκηνής σε ενδύματα, σε αντικείμενα, σε πρατικάμπιλι, σε τοπία, σε μάσκες, σε τρυκ. Αυτό το ονειρικό περιβάλλον το αενάως μετασχηματιζόμενο συνιστά εκάστοτε μια περιβολή των ηθοποιών που κινούνται αρχικά με τα καθημερινά τους ρούχα, περιβολή η οποία τους υπαγορεύει αφ' εαυ-

τής την υφολογική κατεύθυνση που θα ακολουθήσουν. Ο Κ. Καπελώνης, χωρίς να «μπουκώνει» το θέαμά του, το διέκοπτε με ευχάριστους τέτοιους αιφνιδιασμούς, προσέχοντας πάντα και τον παράγοντα «ακρόαμα». Δεν χάνεις λέξη, δεν χάνεις αστείο, δεν χάνεις τη ροή και την εξ αυτής όπως και την εκ της γλώσσας συγκίνηση, χαίρεται τη διάλεκτο που σε υποδέχεται με όλη της τη δυνατή απλότητα, χαίρεσαι τα βοηθητικά φωνητικά σχήματα (Στ. Σιόλας) καθώς και τη γλαφυρή κινησιολογία (Μ. Συριανού). Ο άριστα διδαγμένος (και συχνά διασαφητικός του κειμένου) λαϊκός χειρονομιακός κώδικας μαζί με την ευάγωγη στήριξη των σκηνοθετικών οδηγιών από τον τόσο μοχθήσαντα θίασο (Ε. Βόγλη-Κ. Καπελώνης-Β. Λιοδάκης-Γ. Σηφακάκης-Στ. Σιόλας) ολοκληρώνουν την εξαιρετική εντύπωση από το εγχείρημα. Δεν έχω καμιά αμφιβολία πως η αισθητικότετη αυτή εργασία θα επαναληφθεί και του χρόνου, φρονώ δε ότι τόσο στο πλαίσιο συνεργασιών ή φιλοξενιών των ΔΗΠΕΘΕ όσο και σε τυχόν σχετικές πρωτοβουλίες του Υπουργείου Πολιτισμού ή Παιδείας, το ποιητικό αυτό διαμαντάκι πρέπει να λάβει στη σκέψη τους διακεκριμένη θέση.